

FÓRUM

Felkértük azokat az írókat, akiknek műve szerepel a középiskolai oktatás kötelező vagy ajánlott olvasmányai között, mondják el hasábjainkon azt, amit tanárok és diákok számára lényegesnek tartanak művük keletkezéséről, visszhangjáról, céljáról stb. Alább néhány beérkezett reflexiót közlünk; reméljük, e sorozatot folytatni tudjuk. — A szerkesztőség.

★

LENGYEL JÓZSEF

KÖTELEZNI: NEM. MEGSZERETTETNI: IGEN!

Igen tisztelt Tanár Úr!

Nagy megtiszteltetés, hogy az *Igéző* és az *Oldás és Kötés* című írásaimat a gimnázium IV. osztályában „tantervileg kötelezően elemzik”.

De nem hallgathatom el, hogy félek az elemzéstől. Pontosabban, nem is annyira az elemzéstől félek, mint inkább az akármilyen kicsi, de mégis talán létező népszerűségemet félttem, melyet kétféle veszedelem fenyegethet.

★

Az elemzés — melynek menetét, bevallom, nem ismerem — azt hiszem, a kisebbik veszedelem.

Attól félek — Önök tudják, okkal vagy ok nélkül —, hogy az iskolai interpretáció alapján tanító célzatúnak tekinti írásaimat, pedig azok lényegükben evokatívak, és információ-

közlésük nem egyetlen síkon történik. Az elemzésre kerülő *Igéző* nem egyszerűen „a munka dicsérete”. Az igazságtalanságról, a hontalanságról is szól. És például a dresszuráról (nemcsak a kutya, de a lovak kapcsán) információkat közvetít, melyek a manipulációra is bizonyos aspektust nyitnak. Az ilyen többrétűség — melytől mi sem áll távolabb, mint a rossz értelemben vett kétértelműség — szerintem az irodalomnak az a fajta különössége, mely a tudományban elérhetetlen. Ez nem csupán az író szándékából, hanem más igen nagyszámú és különböző származású tényezőből is ered. Ugyanakkor az irodalmi mű rezonanciát képes kiváltani olyanokból is, akik a műből kapják először a számukra eddig ismeretlen — és íme most ismerősnek érzett — információt.

Szerencsére, az én írásaimnak van cselekménynek nevezhető, — a most divatos irodalomkritikusoknál „alkatrész”-nek nevezett — el is mondható váza. Ez a ma nem egészen divatos — feltehetőleg újra és újra „divatossá” váló cselekmény — megkönnyíti az elemzést. Talán lesznek olyan diákjai, akik majd úgy találják, hogy az *Igéző* és az *Oldás és Kötés* arról is szól, ami az ő saját ügyük.

A „tantervileg kötelező elemzés” minőségénél, mely maga is javítható, és melyen az osztály összetétele szerint a tanárnak mindig javítóan kell változtatni, sokkal inkább aggasztó, hogy ezek az elemzések *kötelezőek*. Az a tény, hogy a gyerekeknek a gimnáziumban, pontosan IV. osztályos korukban *muszáj* „bemagolni”, vagy mondjuk enyhébben, tudni az L. J-ről szóló elemzést.

Engedje meg Tanár Úr, hogy személyes élményeimre hivatkozzam. A görög-római klasszikusokat a középiskola úgy megutáltatta velem, hogy több évtizednek kellett elmúlni, míg végre élvezni is tudtam őket. Szégyellem (és tudom, hogy ebből csak nekem lett károm), hogy Eötvös József műveit mind a mai napig nem olvastam. Mert mikor kellett volna,

nem volt erőm Eötvös olvasására, pedig hát én erősen az irodalom felé orientálódó érdeklődésű gyerek voltam. De ez az érdeklődés akkor éppen a *János vitéz*t, Nick Cartert és Shakespeare-t — együtt és összevissza — kívánta.

Készséggel elismerem, hogy az irodalomtanítás módszere ma sok tekintetben vagy talán minden tekintetben jobb, mint volt több mint félévszázaddal ezelőtt. Noha akkor is voltak nagyszerű tanárok! De akármilyen jó a tanterv, sőt a tanár is, nem lehet nem érteni, vagy nem tudomásul venni, hogy vannak és lesznek IV. osztályosok, akiknek *már* nem kell, *még* nem kell, vagy *soha életükben nem kell* L. J. írása, de mindazonáltal igen kiváló mérnökök, orvosok, matematikusok, piackutatók stb. stb. lesznek vagy lehetnének; és ami ennél fontosabb, nagyon tisztességes emberek.

Ami aggaszt, az, hogy ezek a leendő szakemberek és tisztességes emberek, egy azelőtt soha nem érzett nyomás alatt élnek. Mert még csak nem is elég, hogy úgy-ahogy átcsússzának a vizsgán, hanem az irodalom nem tudása — sőt már a közepes tudása is — az egyetemi felvételhez szükséges pontszámukat rontja . . .

Kereken kimondom: én nem tudnám jó lelkiismerettel elviselni, hogy pl. az *Oldás és Kötés* vagy az *Igéző* nem tudása következtében, gyerekek az egyetemi felvételhez megkívánt pontszámából akár egyet is elveszítsenek! Nemcsak a talán hivatásától eltérített, potenciális nagy matematikus miatt írtódom ettől, de saját jólfelfogott, önző érdekemből is. Félek, hogy ckképpen egy nagyszerű és az átlagosat felülmúló olvasót veszíthetek el, például ezt a matematikust. A jövőben ugyanis az embereknek több idejük lesz — vagy fogalmazzunk óvatosabban, lehet — az olvasásra, mint a mai embereknek . . .

Igazából csak az lesz olvasó, aki önként olvas, saját kívánságának engedve. Az iskola tehát igen gyengéd kézzel, palántázó ésszel irányítsa az olvasást. Szerettesse meg az olvasást, de

ne nyomja szigorúan és követelődően a gyerek kezébe a könyvet. Irtózom a muszájtól! Bevallom: én valamikor „a kíméletlen jóra törekvő” kívántam volna lenni. De azt tapasztaltam — kis és nagy dolgokban egyaránt —, hogy a „muszáj” módszere végső soron célját téveszti. Nehezen és jó későn, nem iskolában, nem „fejtágító” szemináriumban tanultam ezt meg, de jól megtanultam. Erőszakkal semmilyen területen sem érhetünk el sikert, mint néha gondoljuk vagy gondoltuk; az irodalom megszerettetésére pedig egyenesen alkalmatlan. És ne feledjük el, hogy sok IV. osztályos gimnazistát — mint már említettem — csak a matematika vagy a fizika érdekli, vagy az irodalomból mondjuk nem éppen L. J., vagy X. Y. A pontszám megszerzésén kívül is sokféle gondjuk van. Például pubertásuknak vagy post-pubertásuknak nem lekicsinyelendő problémái. És éppen a legjobbaknál saját életcéljuk keresésének gondoljai, és — ne tessék túlzottnak látni a szót —, a tizennyolc éveseket filozófiai nézeteik kialakítása vagy legalábbis erre irányuló kísérleteik is lekötik.

Abban nyilván egyezik a véleményünk: a gyerekeknek, hogy IV. gimnáziumig eljusson, már kisiskolás korában el kell sajátítani meghatározható tudásanyagot. Egyszeregy, írás-olvasás, természetrajz nélkül nincs később matematika, természet-tudomány, irodalom és történelem sem. Az alapvető, elemi fokú tudásanyag oly szükséges — egyénileg és társadalmilag egyaránt —, mint csecsemőkorban a himlő- és gyermekbénulás elleni oltás vagy az anyák tanítása, akik anyanyelvünkre oktatnak bennünket. Később, a szükség szerint, még más oltások is kellenek. De minél inkább fejlődik az itjú ember már nemcsak vagy nem elsősorban a tudásanyag *fejbe-tömése* a legfontosabb, hanem a szellem befogadóképességének *nyitvatartása*. Amit nevezhetünk: a matematika megszerettetésének, a fizika megszerettetésének, a történelem vagy irodalom megszerettetésének. Nem folytatom a felsorolást. A pedagógus öröklétének titka a tudományok megszerettetése.

Nagyon nagy és nehézségében szép feladat ez, mely összességében a bölcsesség szeretetéhez vezeti a tudományok szeretetére irányított tanítványt. Ezt sugározza magából minden jól tanított „tananyag”. A jól válaszoló tanító és a jól kérdező tanítvány egységet alkot a jól tanító tanárral és az ő jól felelő tanítványával. És ez több kell, hogy legyen, mint a tudás adta hatalom kapása és birtokba adása, mert ez — filozófia.

★

Őn, igen tisztelt Tanár Úr, aki egy ilyen cikket is elolvas, bizonyára a munkájukat szerető, lelkiismeretes tanárok közé tartozik. Kérem, tájékoztassa a gyerekeket az írásaimban található információs anyagról. Legfeljebb egészítse ki a Szende-Károly-Soltész kis könyvében (*A szép magyar nyelv*) található példákat még egy-kettővel. De ne dicsérjen. Mert féltő, hogy a gyerekek, akikben oly erős az emberiséget előrevívő jó tulajdonság: a kételkedés, az ellenkezés ördögétől — szerintem angyalától — ösztökélve, megmakacsolják magukat és viszolygást vált ki bennük a feldicsért mű.

Egy rossz tanártól pedig azt kérném: „Szidjon, Tanár Úr! Ennél jobbat nem is tehet!” Mert rossz tanárok szidalmi legalább annyit használtak például Adynak, mint az értők kis táborának dicsérete. Ebben szintén régi tapasztalataimra hivatkozhatom.

SZABÓ PÁL

TALPALATNYI FÖLD

LAKODALOM, KERESZTELŐ, BÖLCSŐ

Az én számomra az iskola első osztályában, még az ábécével, az olvasás megtanulásával kezdődött a világ. A betűk szavakba formálódása után csodálatosan szép kis versikék, kis történetek s történelmi töredékek voltak benne. Amelyek lerakódtak